

FILOZOFIA NA KATOLÍCKYCH FILOZOFICKÝCH A TEOLOGICKÝCH FAKULTÁCH

Filozofia, ktorá sa prednáša na katolíckych filozofických a teologických fakultách, má prívlastok kresťanská. O jej kresťanskosti sa dá hovoriť z troch aspektov. V prvom rade treba brať kresťanskú filozofiu ako historický fakt, ktorého skutočnosť nemôže nik poprieť. Je to filozofia, ktorá sa vyvíjala a konštituovala v kultúrnom prostredí kresťanstva tak, že z neho čerpala inšpiráciu a hodnoty. Tak sa rodila filozofia Origena, Augustína, Boetia, Bonaventúru, Tomáša Akvinského, Descarta, Locka, Leibniza, Kanta, Croceho atď.

Ďalej je kresťanskou preto, lebo uznáva, že iba vtedy sa vie plne zmocniť svojho predmetu, ak berie do úvahy aj biblické zjavenie. Je to filozofia Augustína, Tomáša Akvinského, Blondela, Maritaina, Guardiniho atď.

Nakoniec je kresťanskou v zmysle konštitutívnom. Kresťanská filozofia ako každá iná pracuje s čisto ľudskými prostriedkami a svoj predmet skúma vo svetle ľudského rozumu (1, s. 7). Je to filozofia, ktorá nevychádza zo zjavenia ako zdroja poznania, ani nepoužíva vieru ako metódu poznania, ale opiera sa o čisto rozumové schopnosti človeka a prísne sa riadi metodológiou a princípmi vlastnými filozofii. Kresťanská filozofia však ukazuje poza seba, poza človeka, transcenduje ho. Nie je to „pokrstená“ filozofia, jej kresťanskosť nie je niečo dodatočne pridané k filozofii, ale je kresťanskou vo vlastnom slova zmysle, keďže vlastnými prostriedkami konštituuje seba samú tak, že sa zrieka nároku, ako hovorí K. Rahner (2), byť posledným existenciálnym zdôvod-

nením ľudského bytia, čím sa pozdvihuje na vyššiu rovinu, nakoľko v ňom odкрýva schopnosť a možnosť prijať zjavenie. Bytostná otvorenosť človeka prijať zjavenie je východiskom na zdôvodnenie kresťanskej filozofie.

Pod kresťanskou filozofiou sa tu rozumie tomizmus, i keď nie je jediným filozofickým prúdom v rámci kresťanskej filozofie. Pápež Lev XIII. encyklikou „Aeterni Patris“ (4. augusta 1879) nabáda k študovaniu filozofie sv. Tomáša Akvinského ako nenahraditeľného vodcu v kresťanskom myslení. Na túto výzvu odpovedali mnohé katolícke univerzity tým, že sa nielen oddali hlbšiemu štúdiu tomizmu, ale si ho vybrali za svoj hlavný smer.

Kódex kanonického práva z roku 1917 v kánone 1366, § 2 predpisoval profesorom katolíckych univerzít a fakúlt, aby prednášali filozofiu „ad Angelici Doctoris rationem“. Pre poslucháčov teológie sa predpisovalo aspoň dvojročné štúdium filozofie (kán. 1365, § 1), ktoré predchádzalo štúdiu teológie. Nový cirkevný zákonník z roku 1983 výslovne už nepredpisuje tomizmus, ale hovorí, že vyučovanie filozofie sa má opierať o „patrimonium philosophicum perenniter validum“ (kán. 251). Pod trvale platným filozofickým dedičstvom sa tu, samozrejme, rozumie filozofia sv. Tomáša Akvinského, ako to dosvedčujú početné dokumenty Sv. Stolice.

Druhý vatikánsky koncil, ktorý si vytýčil cieľ obnoviť celú Cirkev, neobišiel ani otázku filozofickej formácie poslucháčov filozofie a teológie. Smernicu pre túto obnovu formuloval

takto: „Filozofické disciplíny nech sa podávajú tak, aby viedli seminaristov predovšetkým k dôkladnému a ucelenému poznaniu človeka, sveta a Boha, založenému na stále platnom filozofickom dedičstve, berúc pritom do úvahy postupný vývoj filozofického bádania, najmä smery, ktoré majú väčší vplyv vo vlastnom národe, ako aj moderný vedecký pokrok, aby poslucháči správne pochopili súčasné zvyšovanie a tak sa vhodne pripravovali na dialóg s ľuďmi svojej doby. Dejiny filozofie nech sa podávajú tak, aby sa seminaristi oboznámili so základnými zásadami rozličných sústav a zároveň uznávali, čo je v nich dokázateľné pravdivé, a boli schopní odhaliť a podvrátiť korene omylov... Nech sa venuje dôkladná pozornosť vzťahom medzi filozofiou a skutočnými životnými problémami, ako aj otázkam, ktoré hýbu myslami poslucháčov. Nech sa im pomáha pochopiť súvis medzi filozofickými otázkami a tajomstvami spásy, ktoré sa na teológii študujú vo vyššom svetle viery“ (3, s. 15).

Táto základná koncilová smernica sa stala pohnútkou k tomu, aby sa prednášanie filozofie prispôbilo aj po formálnej stránke trom základným skutočnostiam, ktoré kresťanská filozofia skúma ako svoj predmet, a to svetu, človeku a Bohu (4, s. 319).

Najnovšie smernice pre vyučovanie filozofie na katolíckych filozofických fakultách obsahuje apoštolská konštitúcia o štúdiách na cirkevných univerzitách a fakultách Jána Pavla II. *Sapientia christiana* (1979), ktorá nahradila dovtedy platnú apoštolskú konštitúciu Pia XI. *Deus scientiarum Dominus* (1931).

Podľa *Sapientia christiana* filozofické fakulty sa majú usilovať metodickejšie skúmať filozofické problémy, hľadať ich riešenie vo svetle prirodzeného rozumu, poukazovať na ich

súvis s kresťanským poznaním sveta, človeka a Boha. Toto všetko sa má opierať o trvale platné filozofické dedičstvo.

Cieľom filozofickej formácie je rozvíjať intelektuálne schopnosti študentov, pripraviť ich na zveršovanie kresťanskej kultúry, naučiť ich viesť plodný dialóg s ľuďmi, viesť ich k samostatnému filozofickému uvažovaniu, aby vedeli kriticky skúmať a hodnotiť rozličné filozofické systémy a tak dosiahli ucelenú a solídnu syntézu filozofickej náuky.

Na katolíckych filozofických fakultách sa filozofia prednáša v troch cykloch. Prvý cyklus je dvojročný a obsahuje súvislý výklad základných oblastí filozofie, ktoré pojednávajú o svete, človeku a Bohu, ako aj dejiny filozofie s úvodom do metódy vedeckého bádania. V tomto cykle sa prednáša logika, epistemológia, kozmológia, filozofia človeka, metafyzika s vyústením do prirodzenej teológie a etika. V dejinách filozofie sa venuje pozornosť najmä modernej filozofii a tej, ktorá má najväčší vplyv v národe. Druhý cyklus trvá tiež dva roky a charakterizuje ho špecializácia a prehĺbenie vedomostí v niektorom filozofickom odbore. Tretí cyklus slúži na dosiahnutie primeranej filozofickej zrelosti a končí vypracovaním doktorskej dizertácie. Prvý cyklus končí bakalareátom, druhý licenciátom a tretí doktorátom filozofie.

Na katolíckych filozofických a teologických fakultách sa filozofii venuje veľká pozornosť a jej dôležitosť sa znásobuje aj tým, že mnohí študenti začínajú teologické štúdiá s nedostatočnou intelektuálnou zrelosťou a schopnosťou vyrovnáť sa s ťažšími otázkami filozofie. Naši študenti vyrastali v atmosfére oficiálnej marxistickej filozofie, ktorá bola povýšená na jedine vedeckú filozofiu.

Druhý vatikánsky koncil sa vy-

jadril aj k spôsobu vyučovania filozofie. Žiada, aby to bol taký spôsob, ktorý „vzbudzuje u poslucháčov lásku k dôslednému hľadaniu, skúmaniu a dokazovaniu pravdy spolu s úprimným uznaním hraníc ľudského poznania“ (3, s. 15). Dôležitú úlohu pri prednášaní filozofie hrá sám prednášajúci, ktorý sa nemá obmedziť iba na odovzdávanie filozofických poznatkov, ale ktorý aj „robí“ filozofiu, lebo je povolaný prežívať problémy, ktoré predkladá, a preto je ustavične vyzývaný, aby meditoval, uvažoval, veľa čítal, videl a riešil problémy z minulosti s moderným riešením. To všetko sa má diať vo vernosti sv. Tomášovi Akvinskému. Prednášateľ filozofie rešpektuje osobnosť poslucháča, pomáha mu ju rozvíjať, pestuje v ňom schopnosť klásť otázky a odpovedať si na ne, rozvíja v ňom filozofického ducha tak, aby nebol pasívnym prijímateľom myšlienok iného. Preto nemá prednášať filozofiu ako súhrn vopred vypracovaných odpovedí na všetky otázky, odtrhnúť od života a osobných problémov poslucháča.

Mnohí autori [15; 6] sa pokúsili urobiť prednášanie filozofie pútavým a prítlačivým aj zmenou v metóde vyučovania a nastoľovania otázok a problémov. Najodporúčanejšia je tá, kto-

rú už naznačil sv. Tomáš, a dá sa zhrnúť do štyroch etáp:

1. Vychádzať z problému, ktorý má byť reálny, ľudský, nie abstraktný. Seminaristi majú už svoje osobné skúsenosti, svoj osobný svet. Slovo prednášajúceho má byť podaním ruky, ktorá spája abstraktný filozofický problém s existenciálnym svetom mladého človeka.

2. Uviesť poslucháčov do odpovedí, ktoré už v dejinách boli dané na nadhodený problém. Mladý študent sa oboznamuje nielen s menami a názormi filozofov, ale vniká aj do rôznych filozofických systémov a sleduje, v čom sa líšia od kresťanskej filozofie.

3. Dopracovať sa v živom a aktívnom dialógu k odpovedi, ktorá dostatočne odpovedá na nadhodený problém.

4. Vrátiť sa k odlišným odpovediam a vysvetliť, prečo nedostatočne vysvetľujú daný problém (7).

Všetky súčasné snahy o obnovu filozofickej formácie na katolíckych univerzitách a fakultách smerujú k prehĺbeniu jej kresťanskosti, väčšej otvorenosti teológii, zjaveniu a Božiemu slovu. Filozofia nemôže mať vznešenejšie poslanie, ako byť v službách humanizácie a evanjelického sveta.

Vladimír Filo

LITERATÚRA

1. MONDIN, B.: Attualita e urgenza della filosofia cristiana. In: L'Osservatore Romano. 31, 1982.
2. RAHNER, K.: Hörer des Wortes. München 1941.
3. Dekrét Druhého vatikánskeho koncilu o kňazskej výchove *Optatam totius*.
4. FILO, V.: Filozofické štúdiá po koncile. In: Duchovný pastier. 1969, č. 7.
5. ANDRÉS, M.: La enseñanza de la Filosofía en los seminarios. In: Seminarios. 1960, č. 12.
6. DREWERMANN, E.: Hat das Philosophiestudium für die theologische Ausbildung heute überhaupt noch Sinn? In: Theologie und Glaube. 1966, č. 56.
7. Il decreto sulla formazione sacerdotale. Elle Di Ci. Torino—Leumann 1967.